

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Кафедра конституційного права та галузевих дисциплін

07-02-61

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання практичної та самостійної роботи з навчальної
дисципліни **«Конституційне право України»**
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за
освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081
«Право» денної форми навчання.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Рекомендовано науково –
методичною радою з якості ННІ права
Протокол № 1 від 05 вересня 2019 р.

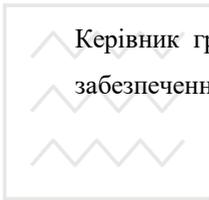
Рівне – 2019

Методичні вказівки до виконання практичної та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Конституційне право України» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081 «Право» денної форми навчання [Електронне видання] / Словська І. Є., Подвірна О. В. – Рівне : НУВГП, 2019. – 35 с.

Укладачі: Словська І. Є., д.ю.н., доцент, професор кафедри конституційного права та галузевих дисциплін; Подвірна О. В., старший викладач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Відповідальний за випуск: Міщук І. В., к.ю.н., завідувач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Керівник групи
забезпечення спеціальності

Цимбалюк В. І.

Зміст

Передмова	4
1.1. Опис навчальної дисципліни	4
1.2. Тематика практичних занять	6
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики	7
1.4. Критерії та шкала оцінювання	7
ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	8
3. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ	25
4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	28

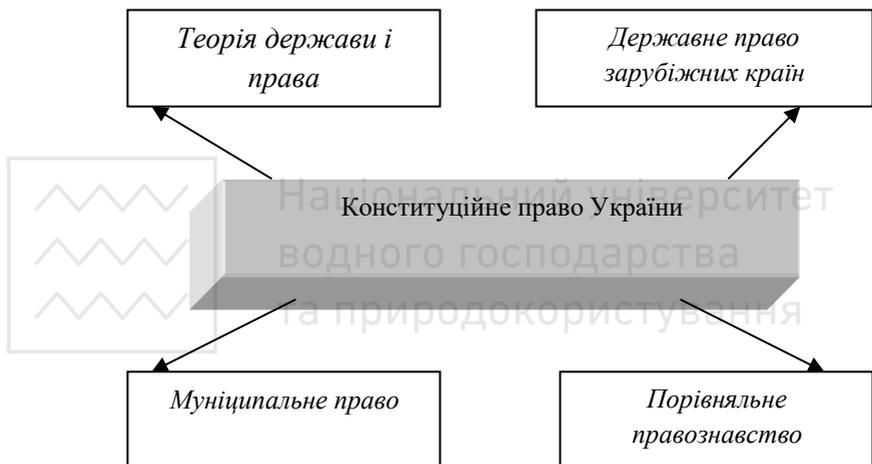

Передмова

Шановні студенти!

Ви приступаете до вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право України». Пропоновані методичні вказівки допоможуть вам зорієнтуватись при підготовці до практичних занять, організувати самостійну роботу.

Взаємозв'язки навчальної дисципліни «Конституційне право України» з іншими дисциплінами навчального плану, які передують їй вивченню та які спираються на її вивчення, подано за такою схемою.

1.1. Опис навчальної дисципліни

Викладання дисципліни «Конституційне право України» передбачає загальну та спеціальну мету.

Загальна мета передбачає:

Формування у студентів науково обґрунтованих уявлень про сучасні проблеми конституційного і конституційно-процесуального законодавства України.

Можливість самостійного комплексного вивчення конституційного і конституційно-процесуального законодавства України, що регулює систему публічної влади, правовий статус особи, питання громадянства та ін.

Спеціальна мета передбачає:

Формування у студентів теоретично і емпірично обґрунтованих уявлень про актуальні проблеми конституційного права.

Відпрацювання теоретичних та практичних навиків щодо розуміння змісту і суті державної й муніципальної влади в Україні, її системи та взаємозв'язку з інститутами громадянського суспільства..

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

вивчення предмету, джерел і системи конституційного права України;

з'ясування правової природи конституції;

аналіз конституційного ладу України;

вивчення правового статусу особи – іноземців, осіб без громадянства та громадян України;

аналіз адміністративно-територіального устрою та основ народовладдя;

характеристика порядку формування і організації діяльності органів та посадових осіб публічної влади;

ознайомлення з нормативною базою, науковими працями і періодичними виданнями з предмету конституційного права;

підвищення рівня правової свідомості та культури студентів.

Після вивчення курсу «Конституційне право України» студент повинен:

Знати:

предмет та джерела конституційного права;

історію становлення та елементи системи українського конституціоналізму;

політичні відносини, що характеризують державний суверенітет, форму правління, форму державного устрою, державний режим, належність і суб'єкти державної влади, форми та механізм її здійснення, загальні засади організації та функціонування політичної системи;

принципові взаємозв'язки держави з особою, що формують основи правового статусу (правового становища) людини і громадянина;

відносини з приводу організації і діяльності органів державної влади України;

відносини, що складаються в процесі реалізації права народу України на самовизначення і пов'язані із державно-територіальним та адміністративно-територіальним устроєм України;

засади і принципи організації та функціонування місцевого самоврядування в Україні, діяльності органів місцевого

самоврядування.

Уміти:

аналізувати нормативно-правові акти, які регламентують порядок організації і здійснення публічної влади, правового статусу особи, політичної системи держави загалом, територіального устрою, народовладдя тощо;

розуміти механізми формування і діяльності органів публічної влади;

виявляти недоліки конституційного законодавства та пропонувати своє бачення удосконалення нормативної бази з питань організації публічної влади, правового статусу особи, діяльності Конституційного Суду України, реалізації та гарантування (охорони) Конституції та інших питань конституційного права;

застосовувати норми конституційного законодавства при підготовці та вирішенні практичних завдань.

1.2. Тематика практичних занять

	Національний університет водного господарства та природокористування Назва теми
	Тема 1. Загальна характеристика конституційного права України
	Тема 2. Конституція і конституційний лад України
	Тема 3. Конституційно-правове регулювання громадянства України
	Тема 4. Конституційно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні
	Тема 5. Система конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина
	Тема 6. Конституційно-правові основи деяких інститутів держави і суспільства
	Тема 7. Конституційні основи народовладдя в Україні
	Тема 8. Конституційно-правовий статус парламенту України.
	Тема 9. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади України.
	Тема 10. Конституційно-правовий статус Президента України.
	Тема 11. Конституційно-правовий статус судових органів України.

1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться за формами:

- оцінювання роботи студента на лекціях;
- усного опитування на практичних заняттях, оцінки розв'язання ситуаційних завдань та участі в обговоренні проблемних питань;
- виконання поточних контрольних робіт за темами змістових модулів.

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності студента при оцінюванні результатів поточного контролю з навчальної дисципліни «Конституційне право України» є:

повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;

глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;

вміння аналізувати явища, що вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку;

характер відповідей на поставленні питання (чіткість, логічність, лаконічність, послідовність тощо);

вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання практичних занять;

вміння аналізувати достовірність одержаних результатів.

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 60 балів. Основними методами оцінювання є:

аналіз усних відповідей;

виконання практичних завдань.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% - завдання не виконано;

40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

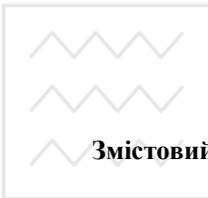
60% - завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог; 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру ;

100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Шкала оцінювання

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
0-100 балів	Відмінно
82-89 балів	Добре
74-81 балів	
64-73 балів	Задовільно
60-63 балів	
35-59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання
1-34 балів	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу

ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1.

Змістовий модуль 1. Загальні положення конституційного права України

Тема 1: Загальна характеристика конституційного права України.

План заняття

Поняття конституційного права України як галузі права, науки і навчальної дисципліни.

Предмет конституційного права України: специфіка та зміст суспільних відносин, що регулюються конституційним правом України.

Поняття та особливості методу конституційно-правового регулювання.

Конституційно-правові норми.

Система інститутів конституційного права України.

Джерела конституційного права України.

Конституційно-правові відносини.

Юридичні факти в конституційному праві України.

Питання для самоконтролю:

1. Конституційне право України як галузь права – це ... (дати визначення)
2. Дати визначення предмета конституційного права України.
3. Дати визначення поняттю конституційно-правової норми.
4. Охарактеризувати систему конституційно-правових інститутів.
5. Подати перелік об'єктів конституційно-правових інститутів
6. Охарактеризувати основні джерела конституційного права України.
7. Проаналізувати види юридичних фактів як підстави виникнення, зміни та припинення конституційно-правових відносин.
8. Визначити місце конституційного права України в сучасній юриспруденції.

Завдання до теми:

1. Письмово опишіть будь-яку проблему конституційно-правової політики України та запропонуйте шляхи її вирішення.
2. Заповніть таблицю. В одній частині наведіть аргументи «за» вивчення КПУ як окремої навчальної дисципліни, а в іншій аргументи «проти». Сформулюйте власний вмотивований висновок з даного питання.
3. Конституційне право України

АРГУМЕНТИ «ЗА»	АРГУМЕНТИ «ПРОТИ»

Література: 4, 5, 7, 9, 11–20, 27, 33, 40, 43

Тема 2: Конституція і конституційний лад України.

План заняття

1. Поняття, сутність та функції конституції.
2. Юридичні властивості Конституції.

3. Конституція України: структура і загальна характеристика.
4. Класифікація конституцій.
5. Поняття і зміст конституційного ладу.

Питання для самоконтролю:

1. Класифікуйте конституції.
2. Поняття конституціоналізму (дайте тлумачення).
3. Охарактеризуйте роль Декларації про державний суверенітет України і Акту проголошення незалежності у становленні конституційного ладу і його основ.
4. Розкрийте основи конституційного ладу України в системі Конституції – державний і суспільний лад.

Завдання до теми:

Висловіть письмово свою думку з одного з наведених питань:

1. Значення конституції як установчого документа держави.
2. Чи можливе в Україні існування конституціоналізму без фактичної конституції? Відповідь аргументуйте.
3. Знайдіть і проаналізуйте останні зміни в Конституції України
4. Знайти відповідність між стовпцями таблиці «Структура систематизованої конституції»:

А. Преамбула	1. слугують адаптації державного життя до новоприйнятого основного закону
Б. Основна частина	2. визначає цілі конституції
В. Перехідні положення	3. розділи присвячені правовому статусу особи, організації публічної влади, територіальному устрою, народовладдю

Література: 1, 2, 3, 11–18, 27, 35, 38, 41

Тема 3. Конституційно-правове регулювання громадянства України

План заняття

1. Поняття та принципи громадянства України.
2. Набуття громадянства України.
3. Припинення громадянства України.
4. Документи, що посвідчують громадянство.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрити особливості набуття громадянства за народженням.
2. Розкрити особливості набуття громадянства за територіальним походженням.
3. Проаналізувати підстави припинення громадянства України.
4. Проаналізувати підстави виходу з громадянства України.
5. Дослідити підстави втрати громадянства України.
6. Охарактеризуйте органи, що вирішують питання, пов'язані з громадянством.

Завдання до теми:

- Знайти відповідність між стовпцями таблиць
- А. «Поняття та принципи громадянства»:
  - Б. «Категорії громадян України»:

А. Громадянин України	1. усі громадяни колишнього СРСР, які на момент проголошення незалежності України (24 серпня 1991 року) постійно проживали на території України
Б. Громадянин України	2. особи, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних чи інших ознак, які на момент набрання чинності Законом України «Про громадянство України» (13.11.1991 року) проживали в Україні і не були громадянами інших держав;
В. Громадянин України	3. особи, незалежно від політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних чи інших ознак, які на момент набрання чинності Законом України «Про громадянство України» (13.11.1991 року) проживали в Україні і не були громадянами інших держав;
Г. Громадянин України	4. особи, незалежно від політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних чи інших ознак, які на момент набрання чинності Законом України «Про громадянство України» (18.01.2001 року) проживали в Україні і не були громадянами інших держав;
Д. Громадянин України	5. особи, які прибули в Україну на постійне проживання після 13.11.1991 року і яким у паспорті громадянина колишнього СРСР зразка 1974 року органами внутрішніх справ України внесено напис «громадянин України», а також діти таких осіб, які прибули разом з батьками в Україну, якщо на момент прибуття в Україну вони не досягли повноліття;
Е. Громадянин України	6. особи, які прибули в Україну на постійне проживання після 10.01.1991 року і яким у паспорті громадянина колишнього СРСР зразка 1974 року органами внутрішніх справ України внесено напис «громадянин України», а також діти таких осіб, які прибули разом з батьками в Україну, якщо на момент прибуття в Україну вони не досягли повноліття

Тема 4. Конституційно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні

План заняття

1. Поняття та конституційно-правове визначення іноземців та осіб без громадянства в Україні.
2. Національний правовий режим іноземців та осіб без громадянства в Україні.
3. Конституційно-правовий статус закордонних українців.
4. Право притулку в Україні.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрити особливості правового статусу осіб, які користуються дипломатичними і консульськими привілеями та імунітетами.
2. Проаналізувати особливості правового статусу осіб, які перебувають на території України на підставах, передбачених міжнародними договорами.
3. Охарактеризувати права біженців в Україні.
4. Дослідити правові умови перебування іноземців та біженців в Україні.
5. Розкрити механізм видворення іноземців та осіб без громадянства за межі України.

Завдання до теми:

1. Знайти в Законі України про правовий статус іноземців систему прав та обов'язків цієї категорії осіб.
2. Визначте особливості причинного зв'язку неефективного функціонування органів держави у попередженні випадків безпідставного набуття громадянства іноземцями та особами без громадянства.
3. Дати теоретичні рекомендації щодо вдосконалення правового статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні.

Тема 5. Система конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина

План заняття

1. Поняття та юридична природа прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.
2. Специфічні риси основних прав, свобод та обов'язків людини та громадянина.
3. Поняття та види особистих прав і свобод.
4. Особливості та види політичних прав і свобод.
5. Економічні, соціальні і культурні права і свободи.
6. Конституційні обов'язки людини і громадянина.
7. Гарантії прав та свобод людини і громадянина.
8. Обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні.
9. Міжнародні стандарти прав та свобод людини і громадянина та їх співвідношення з національним законодавством.

Питання для самоконтролю:

1. Дати визначення і класифікуйте права та обов'язки особи.
2. Перерахувати до яких міжнародних органів може звернутися громадянин у разі порушення його прав.
3. У яких випадках громадянин може звернутися до міжнародних органів у разі порушення його прав?
4. Які підстави обмеження прав і свобод особи?
5. Процедура і наслідки обмеження прав і свобод особи.

Завдання до теми:

1. Скласти схему «Політичні права особи».
2. Знайти відповідність між стовпцями таблиці «Обов'язки та права особи»:

1. Право	А. Військова служба
2. Право	Б. Працювати
3. Обов'язок	В. Медичне обслуговування
4. Обов'язок	Г. Сплачувати податки
5. Право	Д. Участь у виборах
6. Обов'язок	Е. Звернення до державних органів
7. Обов'язок	Є. Недоторканість приватного життя
8. Обов'язок	Ж. Недоторканість приватної власності
9. Право	З. Соціальний захист
10. Право	І. Об'єднуватись у політичні партії
11. Обов'язок	Ї. Поважати державні символи України

3. Скласти схему «Соціальні права особи».

Література: 4–18, 21, 26, 34, 36–40, 42

Тема 6. Конституційно-правові основи деяких інститутів держави і суспільства

План заняття

4. Правовий статус релігійних організацій.
5. Правовий статус політичних партій в Україні.
6. Правовий статус засобів масової інформації
7. Питання для самоконтролю:
8. Розкрити поняття інформації та основні принципи інформаційних відносин в Україні.
9. Охарактеризувати види і порядок реєстрації засобів масової інформації.
10. Визначити правову природу громадської організації.
11. Визначити правову природу політичної партії.
12. Визначити правову природу релігійної організації.

Завдання до теми:

1. Скласти таблицю «Відмінності громадської організації і політичної партії»:

Критерії розмежування	Політичні партії	Громадські організації
Засновники		
Учасники		
Роль у суспільстві		
Місце в системі соціальних інститутів		
Процедура реєстрації		
Членські внески		

2. Описати процедуру легалізації новоствореної політичної партії.
3. На вашу думку, чи можливе автономне існування держави і об'єднань громадян? Наведіть аргументи на користь вашої позиції.
4. Ваші роздуми щодо удосконалення правового статусу об'єднань громадян.

Література: 4–18, 42

Модуль 2.
**Змістовий модуль 2. Функціонування органів
державної влади**

Тема 7. Конституційні основи народовладдя в Україні

План заняття

1. Поняття і види виборів.
2. Поняття і види виборчого права.
3. Поняття і види референдумів.
4. Поняття і види виборчих систем.
5. Відповідальність за порушення виборчого законодавства.

Питання для самоконтролю:

1. Назвати форми захисту державою процедур безпосереднього народного волевиявлення.
2. Дати визначення понять «вибори» і «референдуми», «виборче право» і «виборчий процес», розмежувавши їх зміст.

3. Розкрити специфіку прямої і представницької демократії.
4. Назвати форми відповідальності виборних органів перед громадянами.
5. Охарактеризувати суб'єктивне і об'єктивне виборче право.

Завдання до теми:

1. Класифікувати нижче наведене визначення виду виборів: «проводяться у встановлений час у зв'язку з передбаченим законом обранням частини (частковим оновленням) складу представницького органу влади».
2. Знайти відповідність між стовпцями таблиці «Види виборів»:

1. Позачергові	А. голосування виборців, що відбувається в разі, коли чергові або позачергові вибори окремих членів представницького органу влади чи виборного посадовця визнані, зокрема, недійсними
2. Повторні	Б. зумовлені достроковим припиненням повноважень органу чи посадовця
3. Додаткові	В. проводяться у зв'язку із закінченням строку повноважень представницького органу влади, частини його членів або виборного посадовця
4. Чергові	Г. слугують заповненню окремих вакансій у складі такого органу, які виникли з різних причин
5. Загальні	Д. участь у голосуванні всього виборчого корпусу
6. Часткові	Е. участь у голосуванні частини виборчого корпусу
7. Непрямі	Є. формування парламенту і заміщення посади президента
8. Прямі	Ж. виборці обирають виборників, спеціально призначених обирати представників
9. Місцеві	З. формування представницьких органів територіальної громади

3. Дати визначення стадій виборчого процесу і перерахувати їх.
4. Скласти порівняльну таблицю «Види виборчих систем» за наступним зразком:

Пропорційна	Змішана	Мажоритарна абсолютної більшості	Мажоритарна відносної більшості	Мажоритарна на кваліфікованій більшості

Тема 8. Конституційно-правовий статус парламенту України

План заняття

1. Місце Верховної Ради України у політичній системі держави. Взаємовідносини з іншими суб'єктами політичної системи.
2. Склад і структура Верховної Ради України
3. Повноваження Верховної Ради України
4. Порядок діяльності Верховної Ради України

Питання для самоконтролю:

1. Парламент – це ... (дати визначення).
2. Охарактеризувати суть законодавчої влади.
3. Дослідити основні моделі парламентів.
4. Подати перелік питань, що входять до відання законодавчої влади.
5. Охарактеризувати основні джерела, що регулюють діяльність парламенту.
6. Визначити місце парламенту в апараті держави.
7. Охарактеризувати призначення і перебіг парламентських процедур.
8. Дослідити порядок роботи парламенту України.

Завдання до теми:

1. Знайти відповідність між стовпцями таблиці
«Повноваження Верховної Ради України»:

А. Установчі	1. призначати всеукраїнський референдум з питань про зміну території України; затверджувати Державний бюджет України та вносити до нього зміни
Б. Контрольні	2. оголошувати за поданням Президента України стан війни і укладати мир; схвалювати рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України
В. Законодавчі	3. заслуховувати щорічні та позачергові послання Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України; розглядати і приймати рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України
Г. Повноваження у сфері національної безпеки і оборони	4. призначати на посаду та звільняти з посади відповідних посадових осіб на власний розсуд (Голови та інших членів Рахункової палати, Уповноваженого з прав людини; 1/3 Конституційного Суду України)

2. Знайти відповідність між стовпцями таблиці
«Контрольні повноваження парламенту»:

А. стосовно Президента	1. дострокове припинення повноважень за наявності висновку Конституційного Суду України про порушення законодавства України
Б. стосовно Кабінету Міністрів України	2. розгляд і прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності
В. стосовно Верховної Ради Автономної Республіки Крим	3. заслуховування щорічних та позачергових послань про внутрішнє і зовнішнє становище України; усунення з поста в порядку імпічменту

3. Скласти схему «Законодавчі повноваження».

4. Знайти відповідність між стовпцями таблиці «Акти Верховної Ради України»:

А. Декларація	1. нормативно-правовий акт, що приймається органом законодавчої влади (Верховною Радою України), або безпосередньо народом України (на всеукраїнському референдумі) з дотриманням вимог законодавчої процедури, який має вищу (по відношенню до всіх інших нормативно-правових актів) юридичну силу та регулює найбільш важливі суспільні відносини переважно загального характеру
Б. Заява	2. ненормативний акт, за допомогою якого Верховна Рада України оформлює свої дії щодо самоорганізації (обрання керівних посадових осіб парламенту, утворення комітетів та обрання їх голів), обрання, призначення, затвердження відповідних посадових осіб тощо
В. Звернення	3. акт ненормативного характеру, який містить заклики до парламентаріїв, інших вищих органів здійснити певні дії або утриматися від їх здійснення з метою подальшого розвитку дво-багатосторонніх відносин, усунення джерел ускладнення міжнародного становища в цілому чи двосторонніх відносин
Г. Закон	4. кодифікований акт, що регулює найважливіші питання державного будівництва
Д. Постанова	5. акт, який в загальній принциповій формі виражає наміри та зобов'язання учасників правових відносин

5. Знайти відповідність між стовпцями таблиці «Реєстрація законопроектів у Верховній Раді України»:

А. Законопроект, проект іншого акта, внесений до Верховної Ради України, реєструється в	1. Апараті Верховної Ради України
Б. Законопроект, проект іншого акта, внесений до Верховної Ради України, реєструється в	2. Секретаріаті Верховної Ради України
В. Законопроект, проект іншого акта, внесений до Верховної Ради України, реєструється в	3. Комітеті Верховної Ради України
Г. Законопроект, проект іншого акта, внесений до Верховної Ради України, реєструється в	4. Голови Верховної Ради України
Д. Пропозиції, поправки, висновки до законопроектів подаються до	5. Апарату Верховної Ради України
Е. Пропозиції, поправки, висновки до законопроектів подаються до	6. Комітету Верховної Ради України
Є. Пропозиції, поправки, висновки до законопроектів подаються до	7. тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України

Література: 4–18, 21–23

Тема 9. Конституційно-правовий статус органів виконавчої влади України

План заняття

1. Поняття і система органів виконавчої влади.
2. Конституційно-правовий статус КМУ.
3. Конституційно-правовий статус центральних органів виконавчої влади
4. Конституційно-правовий статус місцевих органів виконавчої влади

Питання для самоконтролю:

1. Дати перелік місцевих органів виконавчої влади.
2. Перерахувати ознаки місцевих державних адміністрацій як юридичних осіб та основні принципи їх діяльності.

3. Описати процедуру атестації працівників місцевих державних адміністрацій.
4. Розкрити складові заробітної плати посадовців місцевих державних адміністрацій.
5. Проаналізувати підстави притягнення до адміністративної відповідальності держслужбовців.
6. Охарактеризувати підстави скасування актів Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади.
7. Розкрити повноваження Кабінету Міністрів України.
8. Проаналізувати вислів «формування Кабінету Міністрів України здійснюється парламентським шляхом».

Завдання до теми:

1. Скласти таблицю «Відмінності між Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади і місцевими державними адміністраціями»:

Критерії розмежування	Кабінет Міністрів України	центральні органи виконавчої влади	місцеві органи виконавчої влади
Фінансування			
Сфера повноважень			
Порядок формування			
Місце в системі органів виконавчої влади			
Відповідальність			
Припинення повноважень			

2. На вашу думку, чи можливе автономне існування місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування? Навести аргументи на користь вашої позиції.
3. Ваші роздуми щодо удосконалення правового статусу місцевих державних адміністрацій.
4. Вибрати правильний варіант відповіді:
5. Міністерства здійснюють: А) галузеве управління; Б) міжгалузеве управління.
6. Комітети здійснюють: А) галузеве управління; Б) міжгалузеве управління.
7. Засідання Кабінету Міністрів України правомочні за умови присутності: А) 3/4; Б) 2/3; В) 1/2 членів.

8. Проаналізувати управління територіями в умовах розбудови демократичної правової держави.

Література: 4–18, 21–23

Тема 10. Конституційно-правовий статус Президента України

План заняття

1. Загальна характеристика інституту президента.
2. Порядок обрання Президента України.
3. Функції та повноваження Президента України.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризувати роль Президента України в системі органів державної влади.
2. Дати визначення понять «законодавча ініціатива», «суб'єкти законодавчої ініціативи».
3. Скласти схему «Повноваження Президента України».
4. Охарактеризувати правову природу указів і розпоряджень Президента України.
5. Дослідити порядок виборів Президента України.

Завдання до теми:

1. Скласти схему «Повноваження Президента України».

1. Відставка	А. має бути встановлена на засіданні ВРУ і підтверджена рішенням, прийнятим 1/2 її складу на підставі письмового подання Верховного Суду України, – за зверненням Верховної Ради України і медичного висновку
2. Імпічмент	Б. залишення поста виключно з власної ініціативи і при забезпеченні повної добровільності прийняття такого рішення
3. За станом здоров'я	В. залишення поста внаслідок рішення Верховної Ради України, прийнятого не менш як 3/4 її складу

2. Знайти відповідність між стовпцями таблиці «Підстави дострокового припинення повноважень Президента України»:
3. Вибрати правильну відповідь: у разі дострокового припинення повноважень Президента України виконання обов'язків Президента України на період до обрання і вступу на пост нового Глави держави покладається на: А) Прем'єр-міністра України; Б) Голову Верховної Ради України; В) Спеціально утворений орган у складі Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України, Міністра оборони.
4. Скласти схему «Перелік повноважень, які не може здійснювати в повному обсязі наступник Президента у разі дострокового припинення повноважень Президента України на період до обрання і вступу на пост нового Президента України».

Література: 4–18, 21–23

Тема 11. Конституційно-правовий статус судових органів України

План заняття

1. Судова влада в системі органів державної влади.
2. Функції судової влади.
3. Загальні засади судочинства.
4. Система судів України.

Питання для самоконтролю:

1. Дослідити роль судової гілки влади у системі органів державної влади.
2. Дати визначення правового звичаю, юридичного прецеденту, нормативно-правового акту, нормативного договору, юридичної доктрини, релігійного тексту та визначте роль цих джерел при винесенні судових рішень в Україні.
3. Охарактеризувати організацію роботи територіальних судів.
4. Проаналізувати організацію роботи спеціальних судів.

5. Дослідити організацію роботи Вищої ради юстиції.
6. Дослідити роботу апарату Конституційного Суду України.
7. Класифікувати суб'єктів звернень до Конституційного Суду України та учасників в конституційному провадженні.
8. Охарактеризувати стадії конституційного провадження.
9. Проаналізувати засідання та пленарні засідання Конституційного Суду України.
10. Розкрити правову природу особливої думки судді Конституційного Суду України.
11. Дослідити правові позиції Конституційного Суду України: поняття та значення.
12. Розкрити механізм офіційного оприлюднення рішень та висновків Конституційного Суду України.
13. Охарактеризувати порядок виконання рішень та висновків Конституційного Суду України.

Завдання до теми:

1. Скласти порівняльну таблицю «Види судів загальної юрисдикції».
2. Скласти схему «Самоврядування в судових органах».

Література: 4–18, 21, 26, 34, 36–40, 42

3. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню студентами матеріалу з навчальної дисципліни «Конституційне право України» та формуванню у них навичок та вмінь отримати додаткові знання.

Формами самостійної роботи студентів є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення за темами навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних (семінарських) занять, виконання завдань по темах практичних;

- робота в інформаційних мережах;
- вибір теми, розробка плану та написання реферативної роботи.

Результативність самостійної роботи оцінюється під час заслуховування та обговорення та захисту рефератів, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності студентів.

Перелік тем для рефератів

1. Наука конституційного права: перспективи розвитку.
2. Методологія науки конституційного права.
3. Конституційно-правова відповідальність: поняття, санкції.
4. Інституціоналізація конституційно-правової відповідальності – необхідна складова розширення та оновлення судової системи України.
5. Джерела конституційного права України: поняття, види і система.
6. Суб'єкти конституційно-правових відносин: поняття, ознаки, види.
7. Конституція і державність.
8. Конституція в Україні за радянських часів.
9. Новітній конституційний процес в Україні.
10. Конституція України в ієрархії законодавства.
11. Теоретичні засади конституційного ладу.
12. Політичний плюралізм як принцип конституційного ладу.
13. Конституційна реформа в Україні.
14. Держава та соціальне партнерство.
15. Становлення концепції правової держави.
16. Ліберальна та демократична держава: спільне та відмінне.
17. Тенденції конституційно-правового регулювання основних прав і обов'язків.
18. Принцип пропорційності як невід'ємна вимога правомірності обмеження прав людини у правовій державі.
19. Політико-правові проблеми при отриманні громадянства України.
20. Процедури з питань громадянства.

21. Особливості зміни громадянства для неповнолітніх та усиновлених осіб.
22. Порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України.
23. Правовий статус закордонних українців.
24. В'їзд в Україну і виїзд з України іноземців.
25. міграція і тимчасове перебування іноземців на території України.
26. Набуття статусу біженця в Україні: порядок порушення клопотання і прийняття рішення про надання статусу біженця. Умови, за яких статус біженця не надається.
27. Втрата та позбавлення статусу біженця.
28. Покоління прав особи.
29. Принцип реальності прав, свобод та обов'язків людини і громадянина.
30. Становлення та розвиток соціального законодавства.
31. Соціальна держава і соціальні права.
32. Конституційне право на звернення.
33. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як гарант конституційних прав і свобод.
34. Обов'язок проходження військової служби.
35. Альтернативна (невійськова) служба.
36. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України.
37. Формування системи спеціального законодавства у сфері охорони культурної спадщини.
38. Гарантії реалізації прав національних меншин.
39. Механізм реалізації прав національних меншин.
40. Державний кордон України.
41. Столиця України: особливості політико-правового статусу.
42. Світовий досвід і утвердження парламентаризму в Україні.
43. Функціонування Верховної Ради України в контексті державно-правової реформи.
44. Конституція і виконавча влада.
45. Принцип верховенства права у сфері виконавчої влади: питання теорії та практика реалізації.
46. Державне управління в умовах адміністративно-правової реформи.

47. Утвердження авторитету суду у контексті судової реформи.
48. Застосування судами України Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.
49. Заборони і обмеження для суддів Конституційного Суду України.
50. Правова природа присяги судді Конституційного Суду України.
51. Творча роль судді у процесі тлумачення Конституції України.
52. Концептуальні засади співвідношення функцій територіальних громад з функціями місцевих органів державної виконавчої влади.
53. Конституційно-проектна регламентація місцевого самоврядування і територіальних громад.
54. Концепція правового статусу самоврядних територій і органів місцевого самоврядування
55. Місцеве самоврядування та громадянське суспільство: моніторинг суспільної думки
56. Суб'єкти права комунальної власності.
57. Управління обласними радами майном, що є у спільній власності територіальних громад сіл, селищ та міст.
58. Чинне законодавство і законопроекти про комунальну власність в Україні.
59. Фінансова самостійність місцевих Рад.
60. Державні гарантії і правозахисна роль державних органів щодо здійснення конституційних принципів місцевого самоврядування.

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

4.1. Базова

1. Батанов О. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні : монографія / За заг. ред. В.Ф. Погорілка. К.: Ін Юре, 2003. 512 с.
2. Батанов О. В. Муніципальне право України : посібник. Х.: Одісей, 2012. 528 с.

3. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні. К.: ІДП НАН, 2001. 260 с.
4. Біленчук П. Д., Кравченко В. В., Підмогильний В. В. Місцеве самоврядування в Україні. Муніципальне право. К.: Атіка, 2000. 304 с.
5. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії: монографія. К. : Парламент. вид-во, 2007. 576 с.
6. Борденюк В. І. Співвідношення місцевого самоврядування та державного управління: конституційно-правові аспекти: автореф. дис. д-ра. юрид. наук: спец. 12.00.02. К., 2009. 39 с.
7. Бориславська О. М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз : монографія. Харків: Право, 2018. 384 с.
8. Гербеда С. В. Соціальний діалог в Україні: теоретичні питання : монографія / за ред. Н. Р. Нижник. К.: Центр учбової літератури, 2014. 152 с.
9. Горашенков О. М. Глава держави та місцеве самоврядування в Україні: конституційно-правові засади взаємодії: монографія / за ред. М. О. Баймуратова. О.: Фенікс, 2017. 184 с.
10. Грабильніков А. В. Конституційне право громадян України брати участь в управлінні державними справами: проблеми теорії і практики: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «Конституційне право». К., 2006. 19 с.
11. Гудима Н. В. Принципи відкритості і прозорості в діяльності органів державного управління України: основи правового регулювання: монографія. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2011. 284 с.
12. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні / за ред. С. Г. Серьогіної. Х.: Право, 2017. 392 с.
13. Державне будівництво і місцеве самоврядування: посібник для підготовки до іспиту / С. Г. Серьогіна, П. М. Любченко, О. Ю. Лялюк та ін. Х.: Право, 2019. 212 с.
14. Історія та теорія місцевого самоврядування: навч. посіб. К. Кондор, 2017. 226 с.
15. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики. / О. В. Батанов; відп. ред. М. О. Баймуратов; НАН

України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К.: Юрид. думка, 2010. 653 с.

16. Муніципальне право України : навчальний посібник для підготовки до іспитів / упор. І.В. Тетарчук, Т.Є. Дяків. К.: Центр учбової літератури, 2013. 206 с.

17. Мяловицька Н. А. Автономія та її роль у державному будівництві (країни Європи) : монографія. К.: Логос, 2009. 504 с.

18. Орзих М. Ф. Конституционное право Украины: учеб.-метод. пособие /М.Ф. Орзих, А.Р. Крусян; М-во образования и науки, молодежи и спорта Украины, Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». Изд. 4-е, перераб. и доп. О.: Фенікс, 2011. 223 с.

19. Петков С. Народовладдя: від права радянського до права громадянського. К.: Скіф, 2014. 56 с.

20. Погорілко В. Ф. Вибрані праці. До 75-річчя від дня народження /відп. ред. Ю. С. Шемшученко. К.: Юридична думка, 2013. 436 с.

21. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України. Академічний курс : підручник: У 2 т. / За заг. ред. В. Ф. Погорілка. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. 544 с., 800 с.

22. Савчин М. Порівняльне конституційне право. К.: Юрінком Інтер, 2019. 328 с.

23. Савчин М. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті

24. Скрипнюк О. В. Курс сучасного конституційного права України: академічне видання / О. В. Скрипнюк. Х.: Право, 2009. 468 с.

25. Скрипнюк О. Соціальна правова держава: проблеми теорії і практики. До 10-річчя незалежності України : монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2000. 600 с.

Допоміжна:

1. Акт проголошення незалежності України від 24.08.1991 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).

2. Всесвітня декларація місцевого самоврядування від 26.09.1985 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).

3. Декларація про державний суверенітет від 16.07.1990 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).

4. Європейська соціальна хартія від 21.10.1991 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
5. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
6. Конституція Автономної Республіки Крим: Закон України від 23.12.1998 р. <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
7. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
8. Про Автономну Республіку Крим: Закон України від 17.03.1995 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
9. Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України від 16.04.2009 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
10. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17.11.2011 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
11. Про вибори Президента України: Закон України від 05.03.1999 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
12. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
13. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
14. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
15. Про громадянські і політичні права: Міжнародний пакт від 16.12.1966 р. в редакції від 19.10.1973 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
16. Про державний кордон України: Закон України від 04.11.1991 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
17. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 03.04.2003 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
18. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
19. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 р. <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).

20. Про захист прав і основних свобод: Європейська конвенція від 04.11.1950 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
21. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
22. Про іміграцію: Закон України від 07.06.2001 р. в редакції від 10.04.2009 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
23. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
24. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 р. <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
25. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2013 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
26. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
27. Про місцеві вибори: Закон України від 14.07.2015 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
28. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
29. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України від 01.12.1998 р. <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
30. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25.06.1992 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
31. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. в редакції від 27.07.2010 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
32. Про органи самоорганізації населення: від 11.07.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
33. Про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними громадами або органами влади: Європейська типова конвенція від 21.05.1980 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
34. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
35. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21.01.1994 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).

36. Про правовий статус закордонних українців: Закон України від 04.03.2004 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
37. Про правовий статус іноземців: Закон України від від 22.09.2011 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
38. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
39. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
40. Про Регламент Верховної Ради України від 10.02.2010 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
41. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15.01.1999 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>
42. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 р. <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
43. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).
44. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата 05.09.2019 р.).

Інформаційні ресурси

45. Slovka I. Functional role of the governing bodies of the Parliament of Ukraine. *Legea si Viata*. 2019. № 8/2. P. 106-109. URL: <http://www.legeasiviata.in.ua/archive/2019/8-2/25.pdf>
46. Slovka I. Parliamentary control in the formation of a democratic state of Ukraine. *Jurnalul Juridic National: teorie si practica*. 2019. № 4 (38). P. 43-47. URL: http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/4/part_1/8.pdf (дата 05.09.2019 р.).
47. Slovka I. The degree of democracy of the state in Ukraine. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 4. С. 27-31. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2019/7.pdf (дата 05.09.2019 р.).
48. URL:http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/2_2018/part_1/1.pdf (дата 05.09.2019 р.).
49. Батанов О. В. Конституційна модель місцевого самоврядування в сучасній Україні: доктринальні та прикладні моделі модернізації. *Вісник Південного регіонального центру*

Національної академії правових наук України. 2015. № 3. С. 24-31. URL: <http://prc.com.ua/images/PDFnomera/3.pdf> (дата 05.09.2019 р.).

50. Батанов О. В. Тенденції розвитку місцевого самоврядування в умовах глобалізації. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2016. № 9. С. URL: <http://prc.com.ua/images/PDFnomera/9.pdf> (дата 05.09.2019 р.).

51. Батанов О. В., Приходько Х. В. Феноменологія сучасного унітаризму: аксіологічні, онтологічні та теологічні аспекти. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2016. № 7. С. 69-78.

52. Словська І. Є. Виправдовувати довіру виборців. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. Т. XXIII. С. 141-147. URL: <http://naukovipraci.nuoua.od.ua/arhiv/tom23/17.pdf> (дата 05.09.2019 р.).

53. Словська І. Є. Законотворчість: особливості та проблеми правового регулювання. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 18. С. 8-13. URL: <http://prc.com.ua/index.php/arkhiv-nomeriv> (дата 05.09.2019 р.).

54. Словська І. Є. Принцип верховенства Конституції у системі вітчизняного конституціоналізму. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Право*. 2018. №

55. Словська І. Є. Принцип верховенства права у системі вітчизняного. *Право і суспільство*. 2018. № 2. С. 76-81.

56. Словська І. Є. Принцип обмеження державної влади в системі вітчизняного конституціоналізму. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2018. № 15. С. 33-39. URL: <http://prc.com.ua/index.php/arkhiv-nomeriv> (дата 05.09.2019 р.).

57. Словська І. Є. Роль парламенту у гарантуванні прав особи. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 19. С. 47-53.